

LUX FILM DAYS

3 FILMA
24 JEZIKA
28 ZEMALJA

© Sophia Olsson

SAMEBLOD (SAMI BLOOD)

Film Amande Kernell
Švedska, Norveška, Danska

SAMEBLOD (SAMI BLOOD)

FILM AMANDE KERNELL

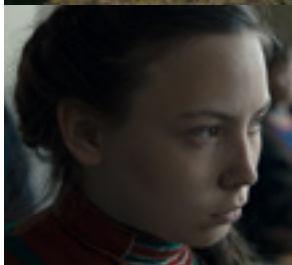
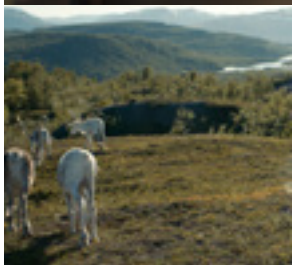
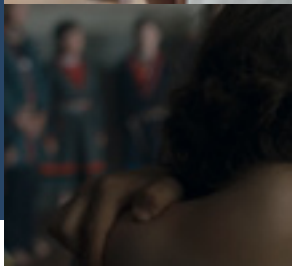
Starija žena odlazi sa sinom na sestrin pogreb u pokrajinu na sjever Švedske gdje je rođena. Nema nikakvu želju ponovno uspostaviti odnose sa svojom obitelji i zajednicom koje je još kao djevojka napustila, ali na povratku u zavičaj naviru joj uspomene: kao vrlo mlada trpjela je poniženja Šveđana „s dobrim namjerama”, trudila se da je priznaju kao sebi ravnu no na koncu je promijenila identitet ne bi li izbjegla predodređenu usku sudbinu. Nakon svih tih godina, međutim, odbacivanje vlastitih korijena čini joj se kao laž prema samoj sebi.

SVOJEVRNSNI UNUTARNJI KOLONIJALIZAM

U filmu Amande Kernell nema pisane indikacije o kontekstu, npr. „Laponija, 1930.". Na gledatelju je da stvori pretpostavke o toj regiji i ljudima koji u njoj žive, koje najveći dio europske publike zasigurno slabo poznaje. Naravno, prolog s povratkom stare dame u zavičaj odvija se u današnje doba (što je vidljivo iz automobila, odjeće s uzorkom leoparda itd.), ali dugi *flashback* koji čini najveći dio filma nije izrijekom smješten u vrijeme i mjesto.

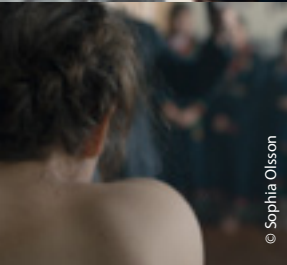
Christina ponovno vidi svoju mladost, vrijeme dok se još zvala Elle Marja. Nalazimo se u nomadskoj obitelji odjevenoj u tradicionalnu nošnju, među uzgajivačima sobova. Dvije djevojke pripremaju se za odlazak u internat radi obrazovanja na švedskom: njihov materinski jezik, samski, ondje je zabranjen. Za mlađu od njih, Njennu, to je kulturno i zemljopisno udaljavanje bolno, dok starija, Elle Marja, u obrazovanju – osobito u knjigama – vidi mogućnost emancipacije. Ta joj je emancipacija još važnija jer je izložena ostracizmu Šveđana. Naime, mladi ljudi koji rade u blizini škole vrijeđaju djecu Samija, prepoznatljivu po tradicionalnoj odjeći i relativno niskom rastu. Na njih se općenito gleda kao na lokalni kuriozitet. Christina, plavokosa vitka nastavnica, uči ih da goste iz Uppsale dočekaju riječima: „Dijete sam malo i siromašno, ali sretno...”. No ti gosti, suprotno očekivanjima djece, nisu švedski kralj ili kraljica, već znanstvenik, fotograf i „posrednica”. Prvi uzima antropološke mjere (širinu lubanja, dužinu nosa i sl.), drugi fotografira opću fizionomiju djece, i to obnažene, dok ih „posrednica” pokušava pridobiti laskanjem diviče s njihovoj odjeći, mekoj kosi („Uopće nije kovrčava!” kaže) ili odvući pozornost učiteljice kada u jednom osjetljivom trenutku Elle Marja biva dovedena u nelagodnu situaciju. Elle Marja je, naime, starija od ostale djece i trebala bi im biti uzor, ali u pubertetu je pa golotinju doživljava kao poniženje: posjetitelji nisu došli susresti se s mladim švedskim građanima, već izučavati predstavnike jedne „etničke skupine”, kao što se provjerava stoka na sajmu. Osjećaj svedenosti na stoku neće brzo nestati, naprotiv. Suočena kasnije s još jednom uvredom nekih mladih ljudi („Ostali su na nižem stupnju razvoja.”), Elle Marja se pobuni i zatraži ispriku, ali doživi krajnje poniženje: mladići je bace na tlo i obilježe kao soba, zarezivanjem uha...

Elle Marja čezne da napusti taj kraj u kojem se Sami stigmatiziraju i preziru: izražava želju da školovanje nastavi u Uppsali, ali učiteljica odbija poduzeti išta tvrdeći da djeca Samija nemaju iste sposobnosti kao švedska djeca i da čak ne bi preživjela u gradu!

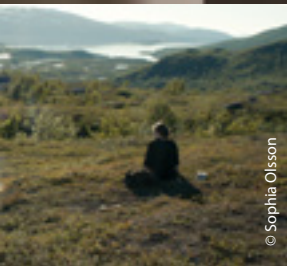

© Sophia Olsson

© Sophia Olsson

© Sophia Olsson

© Sophia Olsson

Sve to ukazuje na prividnu dobrohotnost dijela Šveđana prema narodu Sami, koji se tako zapravo održava u nekom nepodnošljivom međuprostoru. S jedne strane, djeca pohađaju školu, što je sigurno pozitivno, i u dodiru su (djelomično) s kulturom. Primjerice, kad učiteljica Elle Marja daje knjigu. No, s druge strane, uvjeravaju ih da su bitno različiti i da nisu sposobni za moderan život. I tu se Sami opet implicitno poistovjećuju sa životinjama, čije preživljavanje u potpunosti ovisi o povezanosti s njihovim okolišem.

PROMJENA IDENTITETA

Da bi izbjegla unaprijed zacrtanu sudbinu koju su joj namijenili obitelj i Šveđani, koji je žele zadržati u stanju osobe drugog reda, Elle Marja nema drugog izbora nego promijeniti identitet: promijeniti ime (znakovito je da uzima ime svoje učiteljice, Christina Lajler); skinuti narodnu nošnju i odjenuti običnu odjeću, zatim spaliti nošnju kao znak da se neće vratiti; i, naravno, više ne govoriti samski jezik. Naposljetku će čak i ubiti soba kao čin bijesa, ali i konačnog odbacivanja života svojih roditelja. Sve se odvija kao da je osobni identitet Elle Marje jači od njezina kulturnog identiteta, kao da između ta dva identiteta postoji sukob pri čemu ovaj sprečava prvi da se razvije.

No u stvarnosti to nije tako jednostavno. Iako je promijenila ime, odjeću i jezik, zbog izgleda je i dalje doživljavaju „Laponkom“, kako kažu Šveđani, iako Sami taj izraz smatraju pogrdnim. Čak ni ljubazne Šveđane, poput Niklasa i prijatelja koje je pozvao na rođendan, ne može prevariti novi lažni identitet. Naime, u Uppsali Elle Marja vjeruje da može biti uvjerljiva i prihvaćena kao svaka druga djevojka, ili gotovo isto tako... Isprva je prihvaćaju, prilično hladno doduše, ali ipak biva smještena kod Niklasovih roditelja; upisuje se u školu i, iako odskače od mladih Šveđanki, plavokosih i vitkih bez iznimke, čini se da uspijeva steći prijateljicu. Ali još uvijek postoji sumnja: izaziva li Christina simpatije ili je zanimljiva samo njezina egzotičnost? Scena u kojoj je jedna Niklasova prijateljica moli da joj otpjeva joik (tradicionalnu samsku pjesmu) u tom je smislu rječita. Christina čak i na rođendanskoj proslavi u gradu izgleda kao etnološki kuriozitet...

Na kraju će je zamoliti da napusti Niklasovu kuću i da plati školarinu: njezinim će se siromaštvom oportunistički poslužiti građanska Uppsala kao razlogom da je odbaci. Kao da odbacivanje u gradu poprima civiliziraniji, manje brutalan oblik od onoga na selu...

Elle Marja ipak će uspjeti u potpunosti postati Christina (tako je zove sin): zahvaljujući očevu srebrnom pojasu moći će financirati studij. Nastavak nije prikazan, ali možemo ga pretpostaviti zahvaljujući Elle Marjinoj odlučnosti i njezinoj sposobnosti prilagodbe, prikazanoj u nizu primjera (njezina pobuna protiv oholih mladih ljudi, hrabrost da ode na ples u ukradenoj haljini, imitiranje Šveđana, npr. kad podigne mali prst dok pije kavu).

PREMA RJEŠENJU SUKOBA

Za gledatelja je sukob identiteta koji utjelovljuje Elle Marja-Christina prilično jasan i možemo se pitati kako to da se lik želi prikloniti ugnjetaču. Čini se kao da mlada djevojka Elle Marja ne primjećuje sljedeći paradoks: izložena je ocrnjivanju, stigmatizaciji i nasilju Šveđana, ali istodobno želi postati kao oni, želi biti dio

njihove zajednice, a protiv svoje. I u starosti i dalje u cijelosti odbija svoje podrijetlo: teškom mukom prati sina, ne želi slušati joik, pravi se da ne razumije samski i odbija smještaj u svojoj obitelji, makar i samo na jednu noć. Radije odsjeda u hotelu u kojem borave turisti, gdje razmjenjuje nekoliko riječi s nekima od njih koji se žale na buku uzgajivača sobova i njihovih motora i koji se pitaju imaju li ovi uopće pravo zagađivati prirodni rezervat.

Boravak na rodnoj grudi i ponovno suočavanje s omalovažavanjem s kojim Šveđani govore o Samijima priziva prošlost u pamćenje i zapravo djeluje kao okidač sukoba identiteta. Laže o svojim korijenima (tvrdi da dolazi iz Smålanda), čak se i slaže s prezrivo turistima i na kraju joj se laž o drugima prikazuje kao laž o sebi... Tada zaplače i upravo u tom trenutku ponovno postaje Elle Marja: vraća se u crkvu, otvara Njennin lijes, naginje se nad nju i moli za oprost. Zatim izlazi i penje se na planinu: dirljiv je prizor vidjeti raščupanu staricu kako ide stazom kojom je kao dijete hodala do vrha da bi promatrala krajolik. Ponovno promatra svoj zavičaj, sluša stado, hoda logorom kojim sada vladaju motocikli, s dva i četiri kotača.

SUKOB PROŠLOSTI I SADAŠNOSTI

Postupkom retrospekcije, Elle Marjina prošlost ukotvljena je u sadašnjosti. Taj sukob poprima različite oblike. Jedna se scena odigrava i u prošlosti i u sadašnjosti. Elle Marja vlastitoj sestri kaže da je „prljava Laponka“ kad je ova došla po nju dok je očijukala s Niklasom: uvreda je trebala poslužiti kao Elle Marjina poruka Niklasu i svim gledateljima da ona nije Sami. Zatim se Elle Marja tinejdžerica nadvija nad sestrin krevet ne bi li joj objasnila svoj postupak, ali se Njenna doslovno pravi mrtva. Zatim se scena ponovno odvija u sadašnjosti: nadvivši se nad lice ispružene sestre na odru, Elle Marja traži oprost, oprost zbog odbijanja, odlaska, prijezira, ali ovoga je puta Njenna zaista mrtva...

Sukob prošlosti i sadašnjosti također odražava opreku između tradicije i moderniteta koje utjelovljuju sestre. Njenna je ostala vjerna tradiciji i oproštajni govor koji joj je upućen zapravo je pohvala samskoj kulturi: ljubavi prema joiku i pastoralnom životu... Svemu onome čemu je Elle Marja okrenula leđa. Međutim, moderan je život dopro i do uzgajivača sobova koji sada koriste motocikle, zbog čega su bučni i smetaju turistima u potrazi za mirom. Očuvana tradicija zadržava ih u statusu turističke atrakcije – Elle Marja je to shvatila vrlo rano, kad je ustvrdila da ne želi postati cirkuska životinja – modernitet je od njih učinio prepreku koja ometa uživanje u šumama i tišini... Nijedna od tih dviju opcija nije zadovoljavajuća, ali švedska dominacija – socijalna, politička i kulturna – Samijima nije ostavila drugog izbora.

SMJERNICE ZA DALJNJE RAZMIŠLJANJE

Uz predložene elemente za analizu, nekoliko aspekata filma *Sameblod* zavrjeđuje dodatno promišljanje.

- Pitanje manjina u Europi i dalje je aktualno. Iako više nema tako ekstremnih situacija kao što je nasilje prema Samijima prikazano u filmu, sigurno postoje usporedbe između filma i sadašnjih situacija. Poznajete li neke od njih?
- Suprotstavljajući likove Elle Marje i Njenne, film suprotstavlja modernitet i tradiciju. Ta se dva svijeta čine nepomirljivima. Smatrate li da je neki srednji, treći put moguć? Možete li navesti primjere?
- Lik Njenne, koja odlučuje nastaviti drevni nomadski način života, kao da se poistovjećuje s posebnostima kulture Samija. Moramo li se udaljiti od vlastita podrijetla da bismo u potpunosti izrazili što smo?
- Posljednji kadrovi filma prikazuju Elle Marju, staru, raščupanu, kako hoda među logorskim šatorima. Taj prizor podsjeća na staru skvo u logorima američkih Indijanaca. Može li se sudbina plemenâ američkih Indijanaca usporediti sa sudbinom naroda Sami?

FILMOVI IZ EUROPE ZA EUROPU

Nakon prošlogodišnjeg izdanja, kojim je obilježena 10. obljetnica ove inicijative, FILMSKA NAGRADA LUX ponovno donosi niz filmova mladih i talentiranih europskih redateljica i redatelja izuzetno različitih žanrova i ugođaja. Europski parlament ima čast predstaviti tri filma u konkurenciji za FILMSKU NAGRADU LUX 2017.:

120 OTKUCAJA U MINUTI (*120 battements par minute*), film Robina Campilla, Francuska

SAMEBLOD (*Sami Blood*), film Amande Kernell, Švedska, Norveška, Danska

WESTERN, film Valeske Grisebach, Njemačka, Bugarska, Austrija

Ovi se filmovi na topao i pametan način bave aktualnim temama te odražavaju trenutačna zbivanja u Europi. Prikazuju likove koji svijet oko sebe promatraju širom otvorenih očiju ne bi li razumjeli zbilju, odnosno društva i zajednice kojima pripadaju. Prikazivanjem priča sublimiranih filmskim emocijama ističu se kvaliteta i raznolikost europske kinematografije, kao i njezina važnost u stvaranju društvenih vrijednosti i kulturnih zajednica. Pozivamo vas da pogledate ove filmove na 6. izdanju DANA LUX FILMA.

FILMSKA NAGRADA LUX

Kultura ima ključnu ulogu u izgradnji naših društava.

S tim je na umu Europski parlament 2007. osnovao FILMSKU NAGRADU LUX, kojom želi pridonijeti distribuciji europskih filmova diljem Europe i potaknuti europsku raspravu o važnim društvenim pitanjima.

FILMSKA NAGRADA LUX jedinstvena je inicijativa. Dok se većina filmova europskih koprodukcija prikazuje samo u zemljama porijekla i rijetko doživi distribuciju na drugim tržištima, čak i unutar Unije, FILMSKOM NAGRADOM LUX tri europska filma dobivaju rijetku mogućnost da ih se prikaže s podnaslovima na 24 službena jezika Europske unije.

Dobitnika FILMSKE NAGRADE LUX odabiru zastupnici u Europskom parlamentu, a pobjednik će biti proglašen 15. studenog 2017.

GLEDAJTE,
KOMENTIRAJTE
I GLASAJTE!

DANI LUX FILMA

U okviru FILMSKE NAGRADE LUX pokrenuti su i DANI LUX FILMA. Od 2012., tri se filma u konkurenciji za FILMSKU NAGRADU LUX prikazuju široj europskoj publici na DANIMA LUX FILMA.

DANI LUX FILMA prilika su za nezaboravan kulturni doživljaj koji nadilazi granice. Od listopada do prosinca moći ćete se pridružiti filmofilima iz cijele Europe i prisustvovati projekcijama ovih triju filmova na jednom od 24 službena jezika Europske unije. Ne zaboravite glasati za film koji vam se najviše sviđa na našoj internetskoj stranici luxprize.eu ili na našoj stranici na Facebooku!

@luxprize

#luxprize

LUX
PRIZE
.EU

NAGRADA PUBLIKE

O dobitniku posebne nagrade publike u okviru FILMSKE NAGRADE LUX odlučuju gledatelji. Ne propustite glasati za jedan od triju filmova do 31. siječnja 2018.! Mogli biste dobiti priliku da na poziv Europskog parlamenta prisustvujete međunarodnom filmskom festivalu u Karlovym Varyma u srpnju 2018. i proglasite dobitnika nagrade publike.

REDATELJICA: Amanda Kernell

SCENARISTICA: Amanda Kernell

ULOGI: Lene Cecilia Sparrok,
Mia Erika Sparrok, Maj Doris Rimpfi,
Julius Fleischanderl, Olle Sarri, Hanna Alström,
Malin Crépin, Andreas Kundler, Ylva Gustafsson

SNIMATELJI: Sophia Olsson, Petrus Sjövik

PRODUCENT: Lars G. Lindström

PRODUKCIJSKE KUĆE: Nordisk Film
Production Sverige AB, Bautafilm AB, Digipilot
AS, Nordisk Film Production A/S, Sveriges
Television AB - SVT

GODINA: 2016.

TRAJANJE: 110 minuta

ŽANR: drama

ZEMLJE: Švedska, Norveška, Danska

JEZICI ORIGINALA: švedski, samski

Tekst je dovršen u kolovozu 2017.

© Sophia Olsson

© Sophia Olsson